

Отже, правову систему України в цілому та окремих її галузей можна охарактеризувати як такі, що знаходяться в стані розвитку, тобто історичному процесі самотворення. А як складову цього процесу можна визначити динаміку правової системи та кримінального права (як її частини), що володіє власною структурою та має циклічний характер. Враховуючи самостійний характер динаміки кримінального права, видається доцільним подальше наукове дослідження цієї правової категорії, що буде слугувати запорукою науково обґрунтованого та виваженого підходу до реформування кримінального законодавства України.

ГОРБАЧОВА І. М.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального права, кандидат юридичних наук, доцент

**ПЕРЕШКОДЖАННЯ РОБОТІ ЕЛЕКТРОННО-
ОБЧИСЛЮВАЛЬНИХ МАШИН (КОМП'ЮТЕРІВ),
АВТОМАТИЗОВАНИХ СИСТЕМ, КОМП'ЮТЕРНИХ МЕРЕЖ
ЧИ МЕРЕЖ ЕЛЕКТРОЗВ'ЯЗКУ ШЛЯХОМ МАСОВОГО
РОЗПОВСЮДЖЕННЯ ПОВІДОМЛЕНЬ ЕЛЕКТРОЗВ'ЯЗКУ**

Стрімкий розвиток інформаційних технологій, розширення виробництва технічних засобів і сфери застосування комп'ютерної техніки, а головне — егоїстичне прагнення людини до задоволення власних амбіцій породили новий вид суспільно небезпечних діянь, коли комп'ютерна інформація неправомірно використовується або стає об'єктом посягання. Особливу занепокоєність викликає збільшення кількості злочинів у сфері використання комп'ютерів, комп'ютерних систем та мереж електрозв'язку, як в світі, так і в Україні, оскільки такі злочини не лише гальмують позитивні тенденції розвитку, а й завдають шкоди суспільству, державі, суб'єктам інформаційних відносин в усіх сферах господарювання та окремим громадянам.

Перешкоджання роботі електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку шляхом масового розповсюдження повідомлень електрозв'язку — відносно нове явище у суспільному житті нашої держави. Законодавець вперше встановив кримінальну відповідальність за їх вчинення наприкінці 2004 року. Одержання надмірно великої кількості повідомлень, відправлених електронною поштою, засобами електрозв'язку може мати наслідком порушення звичайного режиму роботи комп'ютера, чи комп'ютерної мережі, засобів електрозв'язку. Передача повідомлень такого роду в АС чи комп'ютерній мережі може

зашкодити її нормальній роботі, а іноді призводить до припинення роботи системи чи мережі. Отже, несанкціонована адресатами масова розсилка повідомлень може призвести до значних перешкод у роботі організацій, які використовують комп'ютери, засоби електрозв'язку, а також багатьох тисяч індивідуальних користувачів комп'ютерів.

Потрібно зазначити, що наукові розробки, присвячені цій проблематиці, вже започатковані та розвиваються такими вченими, як Д. С. Азаров, П. П. Андрушко, В. Б. Вехов, М. В. Карчевський, та ін.

Останніми роками з'являється велика кількість нових видів небезпечних діянь, що здійснюються в мережі Інтернет, які завдають відносно невеликого матеріального збитку конкретній особі. Найпоширенішим і суперечливим з таких явищ являється спам, тобто масова розсилка повідомлень за допомогою електронної пошти або інших електронних засобів розсилки будь-яких електронних повідомлень (IRC — Internet Relay Chat, SMS — short message service, ICQ — I seek you і так далі) без явної згоди одержувача або навіть у супереч його волі (як, наприклад, в підписці на розсилку новин) (Мазуров В. А. Компьютерные преступления: Классификация и способы противодействия: Учебно-практическое пособие // В. А. Мазуров. — М.: «Палео-тип», «Логос», 2002. — С. 76).

Численні рекламні повідомлення, що надходять по електронній пошті, у декілька разів перевищують кількість повідомлень дійсно необхідних адресатові-одержувачеві. За даними, наданими комерційними організаціями за 2008 р., в українському сегменті Інтернет спам складав приблизно від 75 до 80 % усіх поштових повідомлень (Левашова Ю. Правоохранительные органы Украины обнародовали статистику преступлений в сфере компьютерных технологий. — Режим доступу // <http://www.cnme-research.ru/news/03.01.2008/4132>). На серверах великих публічних поштових систем кількість спам-повідомлень ще вище і складає 85–90 %. Необхідно з деякою недовірою відноситися до інформації, наданої компаніями, оскільки корпорації, що займаються комп'ютерною безпекою, часто зацікавлені в привертанні уваги до боротьби зі спамом, тому прибігають до деякого завищення цифр для збільшення кількості продажів засобів захисту від спаму. Але оскільки ці цифри не сильно відрізняються від світових (близько 60–70 %), то вони, швидше за все, актуальні.

Кримінальний закон вже охоплює деякі найбільш небезпечні форми спаму. Як наприклад: 1) кримінальна відповідальність можлива при одночасному скоєнні інших злочинів, наприклад, до них відносяться: поширення порнографічних матеріалів будь-яким способом, у тому числі і по електронній пошті (ст. 301 КК); розсилка будь-яких вірусів по електронній пошті і поширення їх через Інтернет-конференції (ст. 361¹ КК); 2) якщо розглядати поштову програму на локальному комп'ютері частинною системи ЕОМ, а поштові сервера загальнодоступними системами ЕОМ, то спамера, розсилка якого привела до збоїв в роботі поштових

серверів або приватної системи ЕОМ, можна вважати суб'єктом злочину за ч. 1 ст. 194 КК, оскільки спосіб, яким здійснюється знищення або пошкодження майна може бути будь-яким, у тому числі і за допомогою спаму.

У 2002 р. Євросоюз прийняв директиву, що визнає незаконними масові розсилання рекламних електронних листів, у тому числі і спам. Але до заходів боротьби з ним Євросоюз закликає винятково провайдерів і власників серверів. У свою чергу, Україна ввела кримінальну відповідність за спам 23 грудня 2003 р., криміналізувавши тільки поширення повідомлень електрозв'язку, що спричинило порушення або припинення роботи електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж або мереж електрозв'язку (ч. 1 ст. 363¹ УК України), що звузило сферу дії закону і дозволяє його застосовувати в украї окремих випадках. На жаль, обмежені можливості кримінальної юстиції, хоча введення кримінальної заборони можна сприймати як соціальне замовлення тих, хто в першу чергу страждає від спаму, тобто звичайних користувачів глобальної мережі, які вимушені нести додаткові фінансові витрати у вигляді плати за послуги Інтернет у зв'язку з отриманням непотрібної для них мережевої реклами і витрачати свій час на даремні електронні листи. Часто аргументом проти заборони спаму є той факт, що спам — один з найдешевших методів реклами і тому кримінально-правові санкції можуть заважати малому бізнесу, який не має великих засобів на рекламу. Контроль за цим видом діяльності потрібний, щоб той, що посилає ніс відповідальність за електронні повідомлення, які він посилає. Користувач повинен мати можливість відмовитися від них, а рекламні повідомлення мати повну і достовірну інформацію про посилача. Помітимо, що більшість вважає спам шкідливою для них інформацією, більше того близько половини комп'ютерних фахівців підтримують встановлення кримінальної відповідальності за спам.

КОЛОМИЕЦ Ю. Ю.

Национальный университет «Одесская юридическая академия»,
доцент кафедры уголовного права, кандидат юридических наук, доцент

КЛАССОВЫЙ ХАРАКТЕР УГОЛОВНОГО ПРАВА СССР

14 марта 1914 года В. И. Ленин в газете «Путь Правды» писал: «...общественное положение профессоров в буржуазном обществе таково, что пускают на эту должность только тех, кто продает науку на службу интересам капитала, только тех, кто соглашается против социалистов говорить самый невероятный вздор, бессовестнейшие